

УДК: 37.015.31:78(520)

Солдатенко Олександр Ігорович, Солдатенко Александр Игоревич,

Soldatenko Oleksandr Ihorovych

Кандидат педагогічних наук, Кандидат педагогических наук, Candidate of pedagogical sciences

Старший викладач кафедри мистецьких дисциплін, Старший преподаватель кафедры творческих дисциплин, Senior Lecturer of the Department of Creative Disciplines

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Национальный университет «Черниговский коллегиум» имени Т.Г.Шевченко,

T. H. Shevchenko National University of «Chernihiv Collegium»

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИВАЮЧОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ РАНЬОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ СУДЗУКІ С.

Анотація

У статті розглянуто необхідність застосування технології розвиваючого навчання для музичного виховання в Україні, особливо з раннього дитинства. Проаналізовано досвід японських педагогів, які працювали у цьому напрямі у школах Судзукі С. Висвітлені ключові моменти його педагогічної концепції та дидактичні принципи і дидактичні основи музичного виховання у цих школах. Указано на їхні специфічні особливості: проблемний виклад навчального матеріалу, допотне навчання, використання методу «Виховання талантів», організація колективно-виконавської діяльності, всебічне залучення батьків. Автор звертає увагу на професійну підготовку викладачів для роботи у школах Судзукі С. Акцентується увага на тому, що в усьому світі вибудована мережа шкіл за цією системою. У статті пропонується використовувати досвід роботи цих шкіл при викладанні у вищих педагогічних закладах .

Ключові слова: концепції, модернізація освіти, освітні заклади, японські педагоги, ціннісна орієнтація.

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИВАЮЩЕГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ РАННЕГО МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ В ШКОЛАХ СУДЗУКИ С.

Аннотация

В статье рассмотрена необходимость применения технологии развивающего обучения для музыкального воспитания в Украине, особенно с раннего детства. Проанализирован опыт японских педагогов, работавших в этом направлении в школах Судзуки С. Освещены ключевые моменты его педагогической концепции, дидактические принципы и дидактические основы музыкального воспитания в этих школах. Указано на их специфические особенности: проблемное изложение учебного материала, донотное обучение, использование метода «Воспитание талантов», организация коллективно-исполнительской деятельности, всестороннее привлечение родителей. Автор обращает внимание на профессиональную подготовку преподавателей для работы в школах Судзуки С. Акцентируется внимание на том, что во всем мире выстроена сеть школ по этой системе. В статье предлагается использовать опыт работы этих школ при преподавании в высших педагогических заведениях.

Ключевые слова: концепции, модернизация образования, образовательные учреждения, японские педагоги, ценностная ориентация.

O. I. Soldatenko

USING TECHNOLOGY FOR EARLY LEARNING DEVELOPING MUSIC EDUCATION IN SCHOOLS SUZUKI S.

Annotation

The article argued the need for proven technologies of developing training for music education in Ukraine, especially in early childhood. As the title implies the article describes the experience of Japanese teachers who have worked in this field in schools Suzuki S. Highlights the key points of his pedagogical concept based on the idea of early preschool period sensitivity to emotional and sensory development. Didactic principles of developmental education Suzuki S. simple and clear: people are

a product of their environment; All children grow and their outcome depends on how their growth; each child can be taught; Music teaches sensuality, discipline and perseverance; emotive education gives the best results; children learn the enthusiasm, their successes need support, and performance incentives; the sooner the better - not only music, but also all the training; repeat experience is essential; teachers and parents (adult environment) must be very high musical level and continue personal growth, passing his child; education system should include illustrations for a child - what, when and how. Indicated on their specific features teaching the basics of music education in these schools. It is spoken in detail problematic presentation of educational material, training without music, using the method of «Talent Education» collective organization performing activities, full parental involvement. The author draws attention to the training of teachers to work in schools Suzuki S. It draws our attention to the main role of the teacher in schools Suzuki S is to create an environment for self-development of children's personality. Conclusions are drawn about using the Japanese experience using technology for early learning developing music education in schools Suzuki S. teaching such subjects as: «Technologies musical learning and of education», «Educational Innovation in higher education», «Modern technologies musical of education», «Method of musical and theoretical training» in the preparation of future teachers of music in Ukraine to further their professional activities.

Keywords: concept, modernization of education, educational institutions, Japanese teachers, value orientation.

Постановка проблеми.

В Україні в даний час не в повному обсязі використовуються потенційні можливості концепції розвиваючого навчання. У деяких школах недостатня увага приділяється систематичній і цілеспрямованій роботі з музично-творчого розвитку дітей; на уроках не здійснюється в повній мірі реалізація принципу проблемності, тому діти часто пасивні та інертні; віддається перевага усталеним формам роботи, які не ведуть до прояву самостійності і творчої активності учнів. Модернізація освіти в

нашій країні актуалізувала проблему застосування технології розвиваючого навчання для музичного виховання, особливо з раннього дитинства і зумовила потребу у науково-теоретичному аналізі доробок японських педагогів, що працювали у цій галузі, зокрема, у практичних дослідженнях цього питання у школах Судзукі С. Більш як п'ятдесятирічний досвід роботи цих шкіл у 49 країнах світу сприяв би реалізації ідей раннього розвитку у практиці музичного виховання в Україні та міг би стати в нагоді особливо у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналітичний огляд наукової та спеціальної музичної літератури показав, що питання технології розвиваючого навчання активно розробляли: Виготський Л. [7], Занков Л. [6], Давидов В., Ельконін Д., Калмикова З., Кабанова Є., Цукерман Г., Якиманська І., Селевко Г. та ін. Теза про необхідність раннього початку розвитку дитини зустрічається в працях психологів (Запорожець О., Костюк Г., Леонтьєв О., Рубінштейн С., Теплов Б.), зарубіжних педагогів (Фребель Ф., Монтессорі М., Френе С.), дослідників розвитку дітей раннього віку (Рагозіна В., Щелованова М., Аксаріна Н., Островської І., Кістяковської М., Ладигіна Н., Ейгеса Н.). Метод Судзукі С. [9], згадується вітчизняними і зарубіжними вченими у зв'язку з навчанням гри на скрипці (Сташевська І. [8], Інн В.); питаннями гуманістичних поглядів на виховання Судзукі С. (Дубровіна О.) та інноваційних педагогічних технологій (Завалко К., Дичківська І. [5]); розвитком музичних здібностей дітей дошкільного і молодшого шкільного віку за методом «Виховання талантів» (Кушнірик Н., Трофімченко І.); морально-естетичним розвитком дітей старшого дошкільного і шкільного віку (Лазарева С., Чечина С., Казначеева О., Нечаєва О., Осеннева М.); особливостями освіти і раннього музичного розвитку в Японії (Біла І. [2; 3], Корчинська Н., Тарабасова Л., Білецька С. [4], Нурутдінова А., Гарбар С. та Андрєєв Ю. [1]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проте, аспект застосування технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання у школах Судзукі С. не виокремлювався і ґрунтовно не вивчався, що й обумовило мету написання статті.

Формулювання цілей статті: Висвітлити та проаналізувати досвід шкіл Судзукі С. щодо застосування технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У наш час в Україні швидкими темпами йде технологізація освітнього процесу, у зв'язку з чим, передові ідеї навчання і виховання постають у вигляді освітніх технологій. Однією із загальновизнаних у світі є технологія розвиваючого навчання – той інструмент, який може не тільки розкрити генія в кожній дитині, а й надати превентивний вплив в подібних випадках. В Україні технологія розвиваючого навчання ґрунтується на педагогічних концепціях: Виготського Л. [6], Занкова Л. [7], Давидова В., Ельконіна Д., Калмикової З., Кабанової Є., Цукермана Г., Якиманської І., Селевко Г. та ін., які розглядають дитину як самостійний суб'єкт процесу навчання, що взаємодіє з навколишнім світом і в основі яких лежать різні аспекти розвитку учня та певні мотиваційні компоненти. Вони акцентували увагу на самовдосконаленні, пізнавальному інтересі, індивідуальному досвіді особистості, творчих потребах школярів. Технологія розвиваючого навчання в нашій країні спрямована на розвиток музичного сприйняття, мислення, пам'яті, уяви учнів. Вона реалізується в школах на уроках музики шляхом виконання дітьми різноманітних навчальних завдань з постійним підвищенням рівня їхньої складності, де вони самостійно або за допомогою викладача осмислюють музичний матеріал, запам'ятовують і творчо його перероблюють. В основі методики розвиваючого навчання лежать інтерактивні методи навчання, а саме: проблемні, роботи в командах, асоціацій та метод моделювання художньо-творчого процесу.

Ідеї розвиваючого навчання набули широкого поширення як серед вчителів в нашій країні, так і в усьому світі.

Сучасна Японія – це країна з економікою високих технологій. Освіта там – це культ, підтримуваний родиною, суспільством і державою. Навчання музиці починається в досить ранньому віці, у дитячих садочках і школах Судзукі С., які застосовують технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання. Японська педагогічна концепція ґрунтується на ідеї сенситивності раннього дошкільного періоду для емоційного та чуттєвого розвитку дитини.

Дидактичні принципи розвиваючого навчання Судзукі С. прості й зрозумілі: людина є продуктом свого оточення; всі діти ростуть, результат залежить від того, як їх ростять; кожную дитину можна навчити; музика вчить чуттєвості, дисципліні та наполегливості; емоційно забарвлене навчання дає найкращі результати; діти вчаться на ентузіазмі, їхні успіхи потребують підтримки, а виступи заохочення; чим раніше, тим краще – не тільки музика, а й все навчання; повторення досвіду має важливе значення; вчителі та батьки (доросле оточення) повинні самі бути на високому музичному рівні і продовжувати особистісний ріст, передаючи його дитині; система навчання повинна включати ілюстрації для дитини – що, коли і як.

Дидактичними основами технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання у школах Судзукі С. є мета, зміст та методичні особливості.

Мета навчання – розвиток музичних здібностей учнів, набуття ними елементарних знань про музику і оволодіння практичними навичками і вміннями, що допоможуть дітям орієнтуватися в музичній творчості, на певному рівні виконувати твори національних та зарубіжних композиторів. У японській освітній системі існує поняття «виховання», але не використовується сам термін. Замість нього вживається «ціннісна орієнтація». Саме тому навчання малят у школах Судзукі С. має на меті не

цілеспрямоване виховання музиканта, а їх ціннісне орієнтування: підготовка дитини до групової життєдіяльності, активної комунікації з іншими при збереженні власної індивідуальності; гармонійний розвиток учнів; виховання законослухняної особистості; стимулювання творчого інтересу до музики, гри на інструменті.

У змісті навчання переважає система наукових понять, заснована на загальних способах навчальних дій.

Судзукі С. вважав, що ранній розвиток музичних здібностей поступово стає системою цілісного розвитку особистості, а музика – провідним її засобом.

З двох років дитину в Японії вчать гри на скрипці, для чого компанія «Судзукі» виготовляє маленькі скрипки на 1/32 повного розміру. Сам японський педагог був скрипалем, тому спочатку програма навчання була розроблена саме для цього інструменту. З часом були написані програми для гітари, фортепіано, альту, флейти, віолончелі. Обмеження за інструментами пов'язано з наявністю (чи відсутністю) якісних інструментів дитячих розмірів. Для кожного інструменту доктор Судзукі С. підібрав репертуар, за допомогою якого можна обережно і послідовно розвивати музикальність дитини. Для шкіл Судзукі С. існують спеціальні збірники творів для кожного інструменту, в які включені твори композиторів різних країн. Однак обов'язковість репертуару викликана не стільки переконанням, що пропоновані твори є єдиними достойними для вивчення, скільки принципом колективності виконання. Школи Судзукі С. проводять зльоти, концерти, літні табори, де 10, 50, 100, 1000 маленьких дітей з різних країн виконують разом один твір. Це можливо тільки завдяки єдиному репертуару цих шкіл в усьому світі.

Починати навчання музиці по методу Судзукі С. в Америці рекомендують з 2-3 років, в Європі – з 3-4 років. Зазвичай перший рік діти відвідують групу загальної музичної підготовки. Там вони вчаться співати мелодії музичних творів, які будуть вивчені пізніше на уроках за

спеціальністю, освоюють різні традиційні "дитячі" інструменти (бубен, барабан, ксилофон). Діти знайомляться з різними музичними інструментами, щоб наприкінці року зробити свідомий вибір спеціальності. Всі ці уроки проводяться за активної участі батьків. Багато шкіл перші 2-3 місяці проводять курси інструменту для батьків так, щоб ті змогли в майбутньому допомагати дитині у заняттях вдома. У середньому, школа Судзукі С. складається з 7-8 класів і навчання закінчується до 12-14 років (залежить від інструменту). Наприкінці діти здають іспит перед міжнародною комісією, після чого вручається Диплом Судзукі С. Потім для отримання професійної освіти діти, як правило, поступають у традиційні навчальні заклади (музичні школи, училища, консерваторії і т.ін.).

Методичними особливостями технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання у школах Судзукі С. є: проблемний виклад навчального матеріалу, використання методу «Виховання талантів» Судзукі С., організація колективно-виконавської діяльності, всебічне залучення батьків.

«Вся справа тільки у методиці навчання та у вихованні. Люди нагадують мені невмілих дачників, які похмуро хитають головою, дивлячись на загублені посіви, і говорять, що вся справа у поганому насінні. Вони не розуміють, що з насінням усе в порядку, а вся біда у неправильних методах їх вирощування», – неодноразово підкреслював Судзукі С. [9, с.188].

За методом Судзукі С., разом з педагогом музиці дітей спочатку вчать батьки. Вони зобов'язані: намагатися бути присутнім на всіх уроках дитини;

вивчати твори, що виконуються дитиною, або намагатися розібратися у всьому матеріалі, який вона проходить; якщо зовсім далекі від музики, взяти кілька приватних уроків по інструменту, на якому вчиться грати дитина; читати книги з музики, ходити на концерти. На батьках лежить все

домашнє розучування твору. При організації домашніх занять батькам треба: намагатися зацікавити малюка заняттями; пам'ятати, що щоденні заняття повинні складатися з декількох міні-уроків по 3-5 хвилин; щиро хвалити дитину навіть за незначні успіхи і намагатися не дратуватися, якщо щось не виходить.

Хотілося б звернути увагу на специфіку використання технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання у школах Судзукі С. Це стосується таких питань:

По-перше, кого навчають?

У школи Судзукі С. приймають малят без будь-якої попередньої перевірки задатків. У традиційних українських школах зазвичай тестують дітей, щоб зрозуміти наскільки вони музикальні і чи здатні займатись музикою. Але гасло японського педагога: «Будь-яка дитина може проявляти надзвичайні здібності, якщо застосувати правильну методику навчання... так як немає ніякого вродженого музичного таланту, він не передається у спадок, а розвивається у ході освіти і виховання» [9, с.180]. На його думку, кожен малюк унікальний, а музичні здібності є у кожній людині, і в кожній дитині їх можна розкрити і розвинути при навчанні грі на музичному інструменті, треба тільки зробити інструмент, потрібний їй за розміром. Також у школах Судзукі С. діють програми по роботі із дітьми з обмеженими можливостями здоров'я і тими, які залишилися без піклування батьків. Музика для них стає сенсом життя. Вона лікує їх і фізично – за допомогою вправ на інструменті, і духовно - вселяючи в їхні душі промінчик світла.

По-друге, хто навчає?

У школах Судзукі С. працюють тільки педагоги з університетською освітою, які вирішують низку завдань, пов'язаних з конкретним віком учнів. Так, у вихованні дворічних дітей домінує підхід – через маніпулятивну діяльність до розвитку інтелекту, а тому вони активно залучаються до різних видів музичного мистецтва. З трирічного віку

формується почуття єдності та комунікації з іншими через колективну музичну діяльність і хоровий спів.

Головна роль педагога в школах Судзукі С. полягає у створенні середовища для саморозвитку дитячої особистості. Значна увага приділяється розвитку пам'яті, функції сприймання (візуального, слухового, тактильного), комплексним видам художньої діяльності дітей. Водночас перед педагогічним колективом ставляться такі завдання: надання учням допомоги у розвитку музичних здібностей; прищеплення повсякденних необхідних звичок для здорового, безпечного та щасливого життя; створення умов для набуття дітьми досвіду музикування в колективі; формування у вихованців навичок самостійної діяльності; формування зачатків внутрішньої самодисципліни.

У багатьох країнах світу є спеціальні навчальні заклади при Асоціаціях Судзукі, що готують викладачів для роботи за цим методом. Набір слухачів проходить за конкурсом. Туди набирають вчителів, які люблять працювати з дітьми і легко знаходять з ними спільну мову, так як їх підтримка і ставлення до дітей відіграють важливу роль у цій методиці. Вимоги до майбутнього педагога школи Судзукі С. наступні: любов до дітей; робота не тільки заради грошей, а й заради музики і дітей; диплом на рівні музичного училища чи консерваторії; досвід роботи з дітьми та знання іноземних мов. Всі претенденти проходять прослуховування, де перевіряється їх виконавський рівень так, як одна з вимог до вчителів у школах Судзукі С. полягає у тому, щоб вони самі були хорошими виконавцями, оскільки маленькі діти на уроках більше слухають гру вчителя, ніж те, що він говорить. Імітацію Судзукі С. розглядав не як обмеження, а як поглиблення внутрішнього досвіду дитини: «Я ціную індивідуальність кожної дитини, але коли вона наслідує кращих виконавців, її чутливість зростає до рівня сприйняття великих музикантів» [9, с.38]. Повний курс навчання для педагогів триває 5 років. В кінці кожного року проводиться іспит з присвоєнням рівня. Тобто педагог, що

склав іспит за перший рік має перший рівень, за другий – другий і т.д. Тільки починаючи з третього рівня педагог має право відкрити свою школу Судзукі. На сьогоднішній день є більш ніж 8000 підготовлених учителів по всьому світу і понад 250 000 дітей, що навчаються за методом Судзукі С.

У даний час в усьому світі вибудована мережа шкіл за системою Судзукі С. Цей метод поширений в 49 країнах і регіонах. Наприклад, по методу Судзукі в Детройті (США) діє з 1991 р. «Suzuki Royal Oak Institute of Music» – некомерційна музична школа, яка налічує більше 170 учнів різного віку, від 3 до 18 років і пропонує особливу технологію розвиваючого навчання гри на скрипці, альті, віолончелі та класичній гітарі. Кожен з учнів займається за програмою індивідуального навчання зі спеціального інструменту, а також в групах з музичної теорії, камерного ансамблю та оркестрової практики. Діти регулярно виступають у престижних концертах міста і штату та гастролюють по всьому світу.

Висновки з даного дослідження

Аналіз досвіду застосування технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання у школах Судзукі С. дозволяє зробити висновок про те, що вона спрямована на розвиток всієї цілісної сукупності якостей особистості і високого темпу психічного розвитку учнів. Водночас велику роль відіграє творчий підхід учителя до роботи з дітьми, гуманістична форма виховання: дитину ні до чого не змушують, а створюють розвиваюче педагогічне середовище для саморозвитку її особистості. Реалізація технології розвивального навчання можлива за такої організації навчального процесу, коли зміст, методи і засоби навчання знаходяться у взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку.

Проведення подальших наукових розвідок у площині навчання дітей для розвитку їх музичних здібностей за методикою Судзукі С. для створення відповідної моделі. В основу наукового пошуку має бути

покладено експериментальне впровадження досвіду застосування технології розвиваючого навчання для раннього музичного виховання шкіл Судзукі С. у вищих педагогічних закладах освіти під час викладання таких дисциплін, як: «Технології музичного навчання і виховання», «Сучасні технології музичного виховання», «Освітня інноватика у вищій школі», «Методика музично-теоретичної підготовки». Розроблення діагностичного інструментарію для оцінки ефективності запровадженої моделі та методики Судзукі С. в системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні.

Використані джерела:

1. Андреев В. В. Система освіти в Японії. *Національний інститут освіти*. 1995. №2. С. 34–36.
2. Біла І.М. Гуманістичні тенденції освіти Японії. *Дошкільне виховання*. 2011. №6. С. 11–16.
3. Біла І. М. Освітньо-виховні стратегії Японії. Обдарована дитина. 2011. №10. С. 51–58.
4. Білецька С. В. Педагогіка дитиноцентризму в суспільному вихованні США і Японії. *Шлях освіти*. 2007. №2. С. 19–25.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
6. Занков Л. В. Избранные педагогические труды. Москва: Дом педагогики, 1999. 608 с.
7. Мещеряков Б. Г. Взгляды Л.С. Выготского на науку о детском развитии. *Культурно-историческая психология*. 2008. №3. С. 103–112.
8. Сташевська І. О. Особливості музичного виховання початківців скрипалів за методикою Судзукі. *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2003. №4. С. 183–190.
9. Судзуки С. Возвращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов. Москва: ООО «Попурри», 2005. 192 с.

1. Andryeyev V. V. (1995) Sistema osviti v Yaponiyi [Education system in Japan]. *National Institute of Education*, no. 2, pp. 34–36.
2. Bila I.M. (2011) Gumanistichni tendenciyi osviti Yaponiyi [Humanistic trends in the education of Japan]. *Preschool education*, no.6, pp. 11–16.
3. Bila I. M. (2011) Osvitno-vihovni strategiyi Yaponiyi [Educational and educational strategies of Japan]. *A gifted child*, no.10, pp. 51–58.
4. Bilecka S. V. (2007) Pedagogika ditinocentrizmu v suspilnomu vihovanni SShA i Yaponiyi [Pedagogy of child-centeredness in the public education of the USA and Japan] *Education path*, no.2, pp. 19–25.
5. Dichkivska I. M. (2004) *Innovacijni pedagogichni tehnologiyi* [Innovative pedagogical technologies]. Kiev: Akademvidav. (in Ukrainian)
6. Zankov L. V. (1999) *Izbrannye pedagogicheskie trudy* [Selected pedagogical works]. Moscow: House of Pedagogy. (in Russian)
7. Mesheryakov B. G. (2008) Vzglyady L.S. Vygotskogo na nauku o detskom razvitii. [The views of L.S. Vygotsky on the science of child development]. *Cultural-historical psychology*, no.3, pp. 103–112.
8. Stashevska I. O. (2003) Osoblivosti muzichnogo vihovannya pochatkivciv skripaliv za metodikoyu Sudzuki [Features of musical education of novice violinists by Suzuki technique]. *Herald of Taras Shevchenko Lugansk State Pedagogical University*, no.4, pp. 183–190.
9. Sudzuki S. (2005) *Vzrashennye s lyubovyu: Klassicheskij podhod k vospitaniyu talantov* [Expensive with Love: A Classical Approach to Teaching Talents]. Moscow: POPURRY LLC. (in Russian)